

BÁCSKERTESI ARCHAIKUS NÉPI IMÁDSÁGOK ÉS RÁOLVASÁSOK

Silling István: *Boldogasszony ablakában*. Népi imádságok és ráolvasások Kupuszináról. Agapé–Forum Könyvkiadó, Újvidék, 1992

Silling István Bácskertes balladáinak és balladás dalainak közreadása után szülőfaluja népi imáit és ráolvasásait gyűjtötte össze és jelentette meg újabb kötetében. Rendhagyó gyűjtemény a *Boldogasszony ablakában*, hiszen a mi vidékünkön, ha elvélve történt is népi imák gyűjtése, egy közösség teljes anyagát még nem dolgozták fel.

Az utóbbi két évtizedben a néprajzkutatók figyelme egy új, addig ismeretlen szellemi világ felé fordult: az archaikus népi imákat fedezik fel a népköltészet számára. Kálmány Lajos, Bálint Sándor, Kallós Zoltán, Diószegi Vilmos, Dömötör Tekla, Pócs Éva, Polner Zoltán már korábban felfigyeltek e szövegek szépségére, az alapos úttörő munkát azonban Erdélyi Zsuzsanna 1976-ban megjelent kötete, a *Hegyet hágék, lőtől lépék* jelentette. A szövegek szépsége, kifejező ereje ragadta magával Silling Istvánt is, hogy hagyományörző falujában 1980-ban megkezdje a népi imák, ráolvasók gyűjtését. Kötetében ötvenhét imát és tizennyolc ráolvasó szöveget közöl. Adatközlői ötven–nyolcvan éves emberek, akik szüleiktől, nagyszüleiktől tanulták az imákat. Ezek, az egyház szakrális szövegei közé nem sorolt imák és könyörgések rávilágítanak a feudalizmus korában élt és kiszolgáltatott parasztság életére, az egyén és a közösség menekülésére az egyetlen lehetséges menedékhez, ami a természet és társadalom felett áll, és ami még segíthet nyomorúságukon. A népi ima egyéni vagy kollektív segélykérés, könyörgés, védekezés a gonosztól és a veszedelemtől. Pl. „Édes Jézusom, segíts meg /Víztlől, hirtelen haláltól, / Gonosz ember szándékától, / Gonosz kisértettektől, / És égi háborútól! . . .” (*Isten felettünk*)

A gyűjtemény imái között van tizennyolc ún. Esti ima (*Én lefekszek én ágyamba. . .*), a 8–10 soros alaptípusnak a variánsai, céljuk a gonosztól való védekezés és különböző bajok elhárítása. Az imák nagyobb része este-reggel mondható, ugyanis az Esti imához kapcsolódik a Reggeli ima (*Szól a kakas, szól*), s így kisebb imafüzért alkotnak, ahol azonban a szerkezet részei jól felismerhetők. A szerkezet itt hármas tagolású: a lírai bevezető képet a Golgota-halál követi, a szenvedéstörténet valamelyik jelenetét állítva a középpontba párbeszédes formában. Találkozunk Mária anyai fájdalomával, a keresztre feszített Jézus szenvedéseivel és a feltámadás lehetőségével.

Szép számban fordul elő a Reggeli ima egymagában is pl. *Dárdával dárdázzák, Kőszlophoz kötözték* stb. Ezeknek az imáknak függetlenül attól, hogy mikor imádkozták őket, központi témájuk Krisztus szenvedése, Mária fájdalom és a szent vér üdvözítő erejében való hit. Ez utóbbi témának egyik szép változata a *Jézusnak három csépp arany vére*: „Jézusnak rózsapiros szent vére / Hulljon le a meghalt hívek lelkére, / Mossa meg iket hóféherre.”

A bácskertesi imákat olvasva akarva-akaratlanul az *Ómagyar Mária-siralom* szövege jut eszünkbe. Egyes motívumok, ismétlődő epikus szerkezetek kétségtelenül középkori archaikus imánkat idézik még verstani szempontból is, hiszen ezekben az imákban is oly gyakori a betűrim: „Názáretbeli Jézus / Térdig vérben, kényékgig kényekben”. . . szenved, mert a zsidók „Dárdával dárdázták, / Koronával koronázták, / Vasszögekkel meg-szögezték. . .”

Az imák befejező része szinte kivétel nélkül az üdvözülés lehetőségét kínálja, azaz megfogalmazza az imavégzés célját: „Aki ezt az imáccságot este lefektiben, / Rége féke-

tében emondja, / Hét halálos bíne meg lesz bocsájtva.” Vagy: „Aki ezt a kis imáccságot elmondja, / Velem leszen a paradicsomba, / Paradicsom fényébe, / Örök dicsőségébe. Ammën.”

A gyűjtemény imái között az *Ág szülte virágát* címűben, mely a *Szól a kakas, szól reggeli imatípushoz* tartozik, egy romlott szövegű születésmotívum szürreális víziójával találkozzunk: „Ág szülte virágát, / Virág szülte Szent Annát, / Szent Anna szülte szent fiát, / Fijam, fijam, kis Jézusom. . .” Ennek a motívumnak egyik teljes változata így hangzik: „Anafa szülte ágát, / Ága szülte bimbóját, / Bimbója szülte virágját, / Virágja szülte Szent Annát, / Szent Anna szülte Máriát, / Mária szülte szent Fiát, / A világ megváltóját.”

A kötetben tizennyolc ráolvasás is van, melyek szavakkal történő varázslások, hiszen a ráolvasást végző személy a szöveg elmondásával kíván hatni valakire vagy valamire. A magyar ráolvasók funkcióját vizsgálva a kutatók szerint elsődleges célja a gyógyítás, kisebb mértékben a megelőzés, elhárítás vagy rontás. A közzétett szövegek is ezt igazolják, olvashatunk ráolvasást szemverés ellen, szemfájásról, nyavalyák ellen, hideglelés és gyermekszárazság ellen stb. A közhiedelem szerint a ráolvasásoknak egy bizonyos csoportja (gyógyító ráolvasások) titkos, csak kiválasztott személyek ismerhetik a szövegét. Használatukat a körülmények határozzák meg, nem kapcsolódnak dátumhoz, ismétlődő alkalmakhoz. A ráolvasások után legtöbbször ajánlatos volt még elmondani a miatyánkot, az üdvözlégyet vagy a hiszekegyet, hogy a hatás biztos legyen. A bácskertesi ráolvasások nagyobb részét imanyomatványokról másolták.

Silling István gyűjteménye egy hagyományörző közösség hiedelemvilágát segít megérteni az archaikus népi imádságokon és ráolvasásokon keresztül. Az imák-ráolvasások történeti értéke és költészeti szépsége egyaránt igazolja megjelenésük fontosságát.

SÁRVÁRI V. Zsuzsa

A KÉSEI VERS

Rába György: *Kézrátétel*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1992

Az irodalomtudós, akinek Szabó Lőrincről, Kassákról, Füst Milánról írott tanulmányai, de különösképpen a nagyszabású Babits-monográfia a *türelmes* versolvasás és -értelmezés példamutató reprezentánsai, verseiben hajthatatlanul ragaszkodik a költői beszéd hagyományaihoz. Nem „folytatja” a hagyományt, ahogyan sokan a hagyományban a folytathatóságot vélik meglátni, és nem is újítja meg, ahogyan még többen a hagyományt megújíthatóságában fogadják el. Rába György költő tudatosan és alkatának is megfelelően ágyazódott be a tradíció világába. Más szóval, nem vitatkozik, nem száll szembe, nem áll ellen, viszont annál meggyőzőbben bizonyít. Bizonyít a múlt költészetének, az elődök költői világának igaza, ám nem „igazsága” mellett. Mert van valami, ami nem az „igazságkeresők” találékonyaságán múlik a vers megértésében, van valami rejtélyes, ami az idő végtelensége folytán mindent egyidejűnek mutat. És mindenkor egyidejű. Erről az „igazról” szólnak az irodalomtudós nagy anyagismerettel, tudós alapossággal, végiggondoltan és módszeresen megírt dolgozatai, s erről a versek is. Így bizonyítja Rába György, két irányból, a megértés és az alkotás felől, hogy a hagyományba beágyazott vers nem folytatása és nem megújítása a hagyománynak, hanem egyidejű vele. „Mindig az a